

UDK: 327(497)
Bibliid 1451-3188, 12 (2013)
Год XII, бр. 45–46, стр. 302–312
Изворни научни рад

Драган ЂУКАНОВИЋ¹

ЗАПАДНОБАЛКАНСКА ШЕСТОРКА – ЕВРОПСКИ ПОДСТИЦАЈИ РЕГИОНАЛНОЈ САРАДЊИ²

ABSTRACT

In this article author analyze the new initiative for multilateral cooperation in the region of Western Balkans called Western Balkans Six (G 6). This form of cooperation will include Bosnia and Herzegovina, Macedonia, Montenegro, Albania, Serbia and Kosovo. The main aims of this form of cooperation are strengthening of the regional cooperation, stability, economic development and using of all potential of current regional initiatives – the Regional Cooperation Council and the South Eastern European Cooperation Process. Establishing of the Parliamentary Assembly of the Western Balkans and Regional centre for the fight against corruption and organized crime will be new forms of cooperation in the region of the Western Balkans. The author concludes that the region of Western Balkans is ready for new forms of cooperation similar to the Nordic, Benelux and Baltic intergovernmental forums of cooperation.

Key words: Western Balkans, regional cooperation, Western Balkans Six, G 6, multilateral relations, the Regional Cooperation Council, the South Eastern European Cooperation Process

¹ Др Драган Ђукановић, виши научни сарадник, Институт за међународну политику и привреду, Београд. Е-mail: dragandjuk@yahoo.com.

² Рад је реализован у оквиру пројекта „Србија у савременим међународним интегративним процесима – спољнополитички, међународни, економски, правни и безбедносни аспекти“ Министарства просвете, науке и технолошког развоја, бр. ОI179023 и пројекта „Утицај политике условљавања ЕУ на права и заштиту мањина у Словачкој и Србији“, који се 2012. и 2013. године реализује уз подршку Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије и Министарства просвете Републике Словачке.

1) УВОД

Западни Балкан као израз, од почетка протекле деценије означавао је подручје некадашње Социјалистичке Федеративне Републике Југославије (без Републике Словеније) укључујући и Албанију. Он је у терминологији Европске уније коришћен као ознака за нови географски регион, којег одликују процеси постконфликтне стабилизације и транзиције из социјалистичког у систем тржишне привреде. Новонастале државе на овом подручју и Република Албанија имале су бројне заједничке одлике – неконсолидоване демократске институције, недостатак владавине права, низак степен заштите мањинских заједница, неразвијену економију, итд.

Након приступања Републике Хрватске Европској унији 1. јула 2013. године остало је једно од отворених питања – како убудуће конципирати регионалну сарадњу на Западном Балкану и у Југоисточној Европи? Раније приступање Словеније (2004) Европској унији, као и Румуније и Бугарске (2007) утицало је на динамику, редефинисање и реконцептуализовање регионалне сарадње у региону.³ Најпре је 2008. године дошло до преображаја Пакта за стабилност у Југоисточној Европи у Савет за регионалну сарадњу, чиме је дата нова динамика у регионалној сарадњи и развоју мултилатералних облика сарадње.⁴ Овај моменат утицао је на јачање осећаја код држава региона да суштински прихвате регионалну сарадњу као своје власништво (*regional ownership*) и да је ојачају у појединим областима попут развоја инфраструктуре, енергетике, људских ресурса, унутрашњих послова, екологије и међупарламентарне сарадње.⁵ Савет за регионалну сарадњу оформљен је на начелима која постоје у другим регионима Европе, а пре свега у Балтичком и Нордијском.

Процес проширења Европске уније на државе Западног Балкана је тренутно оснажен настојањима Црне Горе и Србије везаним за отварање одређених поглавља везаних за преговоре са Бриселом. Са друге стране, код Македоније је уочен значајан заостатак у евроинтеграционом процесу јер од

³ Видети: Душко Лопандић и Јасминка Кроња, *Регионалне иницијативе и мултилатерална сарадња на Балкану*, Европски покрет у Србији, *Friedrich Ebert Stiftung*, Београд, 2010, стр. 55–246.

⁴ Видети: Драган Ђукановић, „Трансформација Пакта за стабилност у Југоисточној Европи: нови подстицаји регионалној сарадњи”, у: Драган Ђукановић (ур.), *Међудржавни форуми за сарадњу у Европи: упоредни модели*, Институт за међународну политику и привреду, 2007, стр. 173–190.

⁵ Видети *web site* Савета за регионалну сарадњу – www.rcc.int.

добијања статуса кандидата крајем 2005. године ова земља није успела да отпочне преговоре са Унијом. На самом рубу овог процеса тренутно се налазе Албанија (није стекла статус кандидата) и Босна и Херцеговина, која је оптерећена унутрашњим политичким разлозима готово у потпуности занемарила свој „европски пут“. Косово је, међутим, успело да добије позитивну студију о изводљивости, што је само почетак дугог процеса европских интеграција.

Јасно је да када данас сагледамо политичку карту Европе да „црна рупа“, односно број држава и ентитета који нису чланице Европске уније обухвата управо државе Западног Балкана. Због тога је Европска унија увидела да је неопходно да поред процеса стабилизације и придруживања држава региона, што би требало да резултира пуноправним чланством у Унији треба да ојача компоненту регионалне сарадње управо између наведених држава.

Овај процес би се одвијао на два нивоа – на нивоу Југоисточне Европе (кроз постојеће форме мултилатералне сарадње), као и Западног Балкана, што би подразумевало промовисање новог концепта – *Западнобалканска шесторка* (*Western Balkan Six – WB6*) или *Група 6* (Г6). Нови вид регионалне сарадње полазио би од јачег повезивања држава Западног Балкана – Босне и Херцеговине, Црне Горе, Албаније, Македоније, Србије и Косова, без прејудуцирања његовог статуса.⁶

II) ЗАПАДНОБАЛКАНСКА ШЕСТОРКА – ОД „NON-PAPER“ ДО МЕЂУДРЖАВНИХ КОНСУЛТАЦИЈА О ФОРМИРАЊУ

Формирање Западнобалканске шесторке би подразумевало чвршћу сарадњу држава региона, са једне стране, али и наставак процеса европских интеграција. У том контексту придруживање држава региона Унији остало би најважнији спољнополитички циљ свих држава региона, док Европска унија не би уводила нови тзв. регионални приступ (или „регионални пакет“), већ би очувала постојећи индивидуални приступ према свим државама региона. Он се заснива на појединачној оцени напретка у европским интеграцијама свих држава региона. У документу који се појавио током

⁶ Власти у Београду и Приштини постигле су компромис у Бриселу током фебруара 2012. године да се Косово на регионалним скуповима помиње са звездицом и фуснотом у којој пише „овај назив не прејудуцира статус и у складу је са Резолуцијом Савета безбедности 1244 и мишљењем Међународног суда правде о Декларацији о независности Косова“. Видети: „Договор о регионалном представљању и сарадњи“, Брисел, 24. фебруар 2012.

априла 2013. године под насловом „Non-paper о новој концепцији заједничког наступа држава Западног Балкана у циљу интензивирања европских интеграција (Западнобалканска шесторка – Г6)“⁷ предвиђено је и да наведена форма мултилатералне сарадње у региону остане трајна, а по угледу на друге европске субрегионалне облике сарадње – Нордијски савет/Нордијски савет министара, Бенелукс и Вишеградску групу. Током јуна 2013. године након консултација са Европском унијом и Саветом за регионалну сарадњу, Игор Лукшић, министар иностраних послова и европских интеграција Црне Горе проследио је свим министарствима спољних послова држава региона документ под насловом „Западнобалканска шесторка (Г6) – предлог новог концепта регионалне сарадње“.⁸ Половином јула 2013. године у Пржну поред Будве одржан је састанак политичких директора министарстава спољних послова држава региона на којем је наведена иницијатива представљена.⁹ На наведеном консултативном састанку присуствовали су и представници Словеније и Хрватске и тиме показали спремност да се у одређене форме регионалне сарадње, такође, укључе. О предлогу нових оквира регионалне сарадње требало би се расправљати у Њујорку крајем септембра 2013. године између председника држава Западног Балкана, а у оквиру рада Генералне скупштине Уједињених нација.¹⁰

III) ЗАПАДНОБАЛКАНСКА ШЕСТОРКА - ОБЛАСТИ И ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИРИ САРАДЊЕ

Према „Non-paperу“, односно документу црногорског министарства иностраних послова и европских интеграција под насловом „Западнобалканска шесторка (Г6) – предлог новог концепта регионалне сарадње“ био би у току наредних неколико година успостављен нови и интензивнији вид

⁷ „Non paper on the new concept of joint performance of the Western Balkan countries aimed at intensifying EU integration (Western Balkan Six – G6)“, April 2013.

⁸ Видети: Тамара Мугоша, „Западнобалканска шесторка + 2!“, *Diplomarius*, Министарство вањских послова и европских интеграција, Влада Црне Горе, бр. 1, год. I, Подгорица, август 2013, стр. 46–48. Наведени документ представља заправо раније изнет „non-paper“.

⁹ „Рампа за Русију: Запад формира нову Југославију?!“, *Курир*, Београд, 18. септембар 2013, Интернет, <http://www.kurir-info.rs/rampa-za-rusiju-zapad-formira-mini-jugoslaviju-clanak-990719>, 28/09/2013.

¹⁰ „‘Западнобалканска шесторка’ на сједници Генералне скупштине Уједињених нација“, Портал Аналитика, Подгорица, 17. септембар 2013, Интернет, <http://www.portalanalitika.me/politika/vijesti/115583-zapadnobalkanska-estorka-na-sjednici-generalne-skuptine-un>, 29/09/2013.

регионалне сарадње држава Западног Балкана у циљу јачања „успешног политичког дијалога“.¹¹ Ово је једно од основних начела на којем ће бити заснована нова западнобалканска мултилатерална иницијатива. Истовремено је наговештено да овај вид сарадње подразумева „специфичне потребе умрежавања“¹² шест западнобалканских држава са циљем усаглашенијег и бржег процеса интеграције читавог региона у Европску унију. То подразумева оснажење сарадње у бројним областима везаним за „практични живот грађана и формулисање заједничких политика у областима од заједничког интереса.“¹³

Зато се као водећи циљеви Западнобалканске шесторке набрајају:

- *убрзање европских интеграција,*
- *економски развој,*
- *стална стабилност региона и*
- *јачање институција заснованих на владавини права.*¹⁴

Управо у том циљу је напоменуто да све државе Западног Балкана треба да заједнички промовишу властите ресурсе и уједно убрзају процес приступања Европској унији. У том смислу дат је предлог да се шефови влада држава региона и министри спољних послова окупљају два пута годишње. Циљ ових састанака био би везан за оцену регионалне сарадње и њених капацитета. Први састанак ове врсте требало би да се одржи у главном граду Црне Горе – Подгорици, а сви наредни према алфаветском реду првих слова назива главних градова. Министри иностраних послова би били задужени за спровођење свих постигнутих споразума између западнобалканских држава, а у припреми наведених састанака учествовао би и Секретаријат Савета за регионалну сарадњу из Сарајева као и Комесаријат ЕУ за проширење.¹⁵ Предвиђено је да се и све одлуке на састанцима премијера влада и министара иностраних послова држава региона доносе консензусом, а донети документи о утемељењу Западнобалканске шесторке би подразумевали одређене временске рокове и индикаторе успешности спровођења.¹⁶ Значајну улогу у оснивању Западнобалканске шесторке имали би и постојећи видови

¹¹ „Non paper on the new concept of joint performance of the Western Balkan countries aimed at intensifying EU integration (Western Balkan Six – G6)“, op. cit.

¹² Ibidem.

¹³ Ibidem.

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Ibidem.

регионалне сарадње. Стога је предвиђена „синергија“ између Процеса сарадње у Југоисточној Европи и Савета за регионалну сарадњу. Такође, напоменута је и важност развоја „Стратегије Југоисточна Европа 2020“,¹⁷ која предвиђа убрзанији економски раст држава региона, повећање обима трговине, нивоа страних инвестиција, као и снажење сарадње у области образовања и запошљавања.¹⁸ Полазећи од значаја међудржавне сарадње у области унутрашњих послова, у иницијативи за формирање Западнобалканске шесторке се напомиње да су корупција и организовани криминал веома значајне препреке њиховом развоју. Стога је и предложено обједињавање Иницијативе за миграције, азил и избеглице (*Migration, Asylum, Refugees Regional Initiative – MAARI*)¹⁹ и Регионалне антикорупцијске иницијативе (*Regional Anti-corruption Initiative – RAI*)²⁰ у Регионални центар за борбу против корупције и организованог криминала са скраћеницом *БАЛПОЛ*.²¹ Ово би представљало значајан напредак у сарадњи држава региона имајући у виду транснационални карактер корупције и организованог криминала у региону Западног Балкана. У економској сфери предвиђено је да државе Западног Балкана заједнички пронађу бројне одговоре на изазове актуелне светске економске кризе и „стабилност и заштиту регионалног тржишта“.²² Истовремено је напоменуто и да све државе региона треба да јачају енергетске и инфраструктурне пројекте. С тим у вези је напоменут и значај „интегративног приступа“²³ фондовима за финансирање регионалних пројеката. У контексту међусобног платног промета предвиђено је да све државе региона постану део Јединствене евро зоне плаћања (*Single Euro Payment Area – SEPA*).²⁴ Ово би значило прихватање евра као заједничке валуте у платном

¹⁷ Видети: „South East Europe 2020: Mapping Convergence and Promoting Growth“, Regional Cooperation Council, Sarajevo, February 2013.

¹⁸ „Non paper on the new concept of joint performance of the Western Balkan countries aimed at intensifying EU integration (Western Balkan Six – G6)“, op. cit.

¹⁹ Ова иницијатива је смештена у Скопљу и делује од 2004. године. Након трансформације Пакта за стабилност у Југоисточној Европи у Савет за регионалну сарадњу инкорпорирана је у његов рад. Видети: <http://www.marti-rc.org/>.

²⁰ Регионална антикорупцијска иницијатива постоји од 2000. године у оквиру некадашњег Пакта за стабилност у Југоисточној Европи, а данас у оквиру Савета за регионалну сарадњу. Видети: <http://www.rai-see.org>.

²¹ „Non paper on the new concept of joint performance of the Western Balkan countries aimed at intensifying EU integration (Western Balkan Six – G6)“, op. cit.

²² Ibidem.

²³ Ibidem.

²⁴ Видети сајт Европске централне банке – <http://www.ecb.europa.eu/paym/sepa/html/index.en.html>.

промету између држава региона. Истовремено, државе региона би према наведеном предлогу могле имати и заједнички наступ на трећим тржиштима.²⁵

Пројекат Западнобалканска шесторка би требало и да промовише значајнију покретљивост људи у региону.²⁶ То се посебно односи на признавање високошколских диплома стечених у овим државама, као и кретање радне снаге уз пуну заштиту права запослених. У том смислу је најављено и потписивање посебне међудржавне конвенције или споразума.²⁷ Дакле европска начела пуне слободе кретања људи, услуга, роба и капитала постала би темељна и у оквиру Западнобалканске шесторке. С тим у вези предложено је и укидање нужности поседовања пасоша као обавезног документа приликом преласка међудржавних граница, али уз „очување високог нивоа безбедности граница“.²⁸

Питања права мањинских етничких заједница увек су на Западном Балкану током XIX и XX века била кључна када је у питању избијање међуетничких сукоба или јачање међунационалних тензија. Зато је предвиђено и да је унапређење положаја мањинских етничких заједница један од приоритета деловања Западнобалканске шесторке. Формулисање заједничких политика у овој области, као и формирање с тим у вези пројектно оријентисаних иницијатива, које би утицале на побољшање статуса мањинских етничких заједница, било би веома значајно за све државе региона.²⁹ Такође, „промоција, заштита и унапређење“³⁰ *corpisa* људских права у свим државама чланицама Западнобалканске иницијативе треба да буде један од приоритета, напоменуто је у овом документу. Посебна пажња у предлогу за формирање Западнобалканске шесторке дата је развоју науке и технологије, што укључује и сарадњу научника и њиховог постепеног институционалног умрежавања.³¹ У области образовања је предвиђено да сви грађани држава региона могу „слободно бирати образовне институције и радна места“.³² Избегавање двоструког опорезивања запослених ће у том контексту бити

²⁵ „Non paper on the new concept of joint performance of the Western Balkan countries aimed at intensifying EU integration (Western Balkan Six – G6)“, op. cit.

²⁶ Ibidem.

²⁷ Ibidem.

²⁸ Ibidem.

²⁹ Ibidem.

³⁰ Ibidem.

³¹ Ibidem.

³² Ibidem.

примарно. У области здравства предвиђено је да сви грађани држава региона могу имати приступ социјалним и здравственим установама кроз промоцију Западнобалканског „welfare modela“.³³ Очување животне средине и одрживи развој, такође су један од приоритета рада будуће Западнобалканске шесторке.³⁴ Предвиђено је и да се развије интензивна прекогранична сарадња локалних и регионалних власти у државама Западног Балкана са циљем додатне потврде спровођења процеса децентрализације у свим чланицама.³⁵ Како би била ојачана компонента међупарламентарне сарадње наведен је и план оснивања *Парламентарне скупштине Западнобалканске шесторке*,³⁶ која би се састојала од по десет представника законодавних тела свих чланица, односно укупно би бројала 60 представника. Као својеврсно „праисходиште“ међупарламентарне сарадње у документу се помиње Цетињски парламентарни форум, који окупља посланике из парламената држава Југоисточне Европе још од 2004. године.³⁷ Како би се на одређени начин артикулисао заједнички глас држава региона према бриселској администрацији, а у контексту европских интеграција, предвиђено је да се формирају одређене регионалне лоби групе.³⁸ Наведено се односи и на учешће држава региона у раду међународних организација.³⁹ Свакако најбитније теме на којима се могу повезати државе региона Западног Балкана у међународним организацијама, према овом документу, јесу „климатске промене, екологија, енергија, истраживања, образовање, иновације и слобода кретања“.⁴⁰

IV) ЗАПАДНОБАЛКАНСКА ШЕСТОРКА НА ЕВРОПскоЈ ПОЛИТИЧКОЈ МАПИ

Европска унија је пре свега преко Штефана Филеа (*Štefan Füle*), комесара за проширење Европске уније подржала иницијативу за формирање

³³ Ibidem.

³⁴ Ibidem.

³⁵ Ibidem.

³⁶ Ibidem.

³⁷ Видети више у: „Цетињски парламентарни форум (ЦПФ)“, Скупштина Црне Горе, Подгорица, Интернет, <http://www.skupstina.me/index.php/me/medjunarodna-saradnja/cetinjski-parlamentarni-forum>, 15/09/2013.

³⁸ „Non paper on the new concept of joint performance of the Western Balkan countries aimed at intensifying EU integration (Western Balkan Six – G6)“, op. cit.

³⁹ Ibidem.

⁴⁰ Ibidem.

Западнобалканске шесторке.⁴¹ Јасно је дакле да „присније“ повезивање држава Западног Балкана може допринети да се међусобно превазиђу бројни проблеми у билатералним односима између држава у региону, као и веома лоше историјско наслеђе сукоба у региону током XIX и XX века. Истовремено ојачано повезивање држава Западног Балкана може бити и подстицај за њихово убрзано приступање Европској унији. Поред тога, иако се у јавности често помиње да модел Западнобалканске шесторке умногоме подсећа на рестаурацију бивше Социјалистичке Федеративне Републике Југославије,⁴² битно је напоменути да то није тачно. Очигледно је сада реч не о успостављању сложене заједничке државе западнобалканских држава, већ напротив о моделу осавременене мултилатералне сарадње. Западнобалканска шесторка, као вид одређеног међудржавног форума за сарадњу, дакле, неће имати елементе државности и у оквиру њега неће бити угрожена сувереност било које чланице. Попут Европске уније, Сједињене Америчке Државе ће засигурно подржати иницијативу за формирање Западнобалканске шесторке имајући у виду интенцију ове земље да се осигура мир, стабилност и просперитет региона. Са друге стране, Руска Федерација у овоме може видети претњу ширењу свог утицаја у области енергетике, а пре свега у Србији и у босанскохерцеговачком ентитету са српском већином, односно Републици Српској.⁴³ Превасходна ослоњеност будуће Западнобалканске шесторке на Европску унију, односно њена улога својеврсног „предворја“ за чланство у овој организацији, смањило би евидентно утицај нове регионалне силе – Турске на Западном Балкану. То се пре свега односи на евидентно јачање економског утицаја Турске у Македонији, Албанији и на Косову, али и значајан политички утицај у Босни и Херцеговини и у југозападној Србији (Санџак). Геостратешко подручје Западнобалканске шесторке, иако дубоко у територији Европске уније, добило би на значају формирањем ове мултилатералне иницијативе. Излазак држава чланица на Јадранско (Црна Гора, Босна и Херцеговина и Албанија), као и Јонско море (Албанија), јачање капацитета Подунавља (Србија), важност коридора X (Србија и Македонија), као и потенцијално јачање друмске, железничке и пловидбене инфраструктуре оснажило би економску позицију свих држава Западног Балкана. Регион би тако био растерећен наслага лоших међудржавних односа, успео би да се

⁴¹ Тамара Мугоша, „Западнобалканска шесторка + 2!“, *Diplomarius*, op. cit., стр. 46–48.

⁴² Видети бројне Интернет текстове о, како се наводи, „обнављању Југославије“.

⁴³ Марина Рагуш, „Г6: Борба за Западни Балкан“, Фонд стратешке културе, Москва, 20. септембар 2013, Интернет, <http://srb.fondsk.ru/news/2013/09/20/g6-borba-za-zapadni-balkan.html>, 29/09/2013.

економски оснажи, као и да се у перспективи у потпуности интегрише у чланство Европске уније.

V) ЗАКЉУЧАК

Западни Балкан је током протекле две деценије прешао значајан пут. Он је од региона сукоба, преко послератне консолидације и успостављања мира дошао до тачке убрзаног процеса европских интеграција. Бројне идеје о „скандинавизацији Балкана“⁴⁴ или Балканском Бенелуксу, које су се појављивале још у току ратова и сукоба на простору некадашње Социјалистичке Федеративне Републике Југославије чини се да постају све реалније и то захваљујући новој динамици развоја мултилатералних видова сарадње у региону. Две деценије постојања регионалних иницијатива за сарадњу на Западном Балкану остављају могућност да се до нових и квалитетнијих форми сарадње ускоро дође. Овоме је превасходно допринело постепено растеређивање јавности држава региона које су понајпре нежељено и неспремно дочекивале сарадњу са суседима, да би се данас тема регионалне сарадње и добросуседских односа нашла у већини политичких програма доминантних владајућих и опозиционих партија у свим државама Западног Балкана. Нове форме регионалне сарадње побољшаће положај грађана у свим државама региона, њихову унутаррегионалну покретљивост и на тај начин ће се остварити претпоставке за стварање безбеднијег окружења. Оне ће допринети и решавању одређених преосталих мањинских питања. Појава нове иницијативе у оквиру Западнобалканске шесторке, а која је везана за борбу против корупције и организованог криминала (БАЛПОЛ), као и формирање нових форми парламентарне сарадње кроз Парламентарну скупштину Западнобалканске шесторке допринеће да се ојачају регионални капацитети, али и да се мултилатерална сарадња, коју су првобитно иницирале Европска унија и Сједињене Америчке Државе током протекле две деценије, препусти у потпуности државама овог региона. Инициране нове форме сарадње ће подразумевати сталну међувладину сарадњу, кроз састанке премијера или министара иностраних послова, а што је посебно битно одлуке ће бити доношене консензусом свих чланица. Западнобалканска шесторка, као облик мултилатералне сарадње, опстаће и после учлањења свих држава у Европску унију, а као одраз заједничких потреба, безбедности и других бројних специфичности овог региона. Регион може

⁴⁴ Један од првих заговорника ове идеје био је др Стипе Шувар (1936-2004), хрватски и југословенски политичар и социолог.

дати и заједнички одговор на изазове веома лоше економске ситуације кроз повећање броја страних директних инвестиција, заједнички наступ држава на трећим тржиштима и улагањем у развој инфраструктуре.

VI) ИЗВОРИ

- „Цетињски парламентарни форум (ЦПФ)“, Скупштина Црне Горе, Подгорица, Интернет, <http://www.skupstina.me/index.php/me/medjunarodna-saradnja/cetinjski-parlamentarni-forum>, 15/09/2013.
- „Договор о регионалном представљању и сарадњи“, Брисел, 24. фебруар 2012.
- Ђукановић, Драган, „Трансформација Пакта за стабилност у Југоисточној Европи: нови подстицаји регионалној сарадњи“, у: Драган Ђукановић (ур.), *Међудржавни форуми за сарадњу у Европи: упоредни модели*, Институт за међународну политику и привреду, 2007, стр. 173–190.
- Лопандић, Душко и Кроња, Јасминка, *Регионалне иницијативе и мултилатерална сарадња на Балкану*, Европски покрет у Србији, *Friedrich Ebert Stiftung*, Београд, 2010, стр. 55–246.
- Мугоша, Тамара, „Западнобалканска шесторка + 2!“, *Diplomarius*, Министарство вањских послова и европских интеграција, Влада Црне Горе, бр. 1, год. I, Подгорица, август 2013, стр. 46–48.
- „Non paper on the new concept of joint performance of the Western Balkan countries aimed at intensifying EU integration (Western Balkan Six – G6)“, April 2013.
- Рагуш, Марина, „Г6: Борба за Западни Балкан“, Фонд стратешке културе, Москва, 20. септембар 2013, Интернет, <http://srb.fondsk.ru/news/2013/09/20/g6-borba-za-zapadni-balkan.html>, 29/09/2013.
- „Рампа за Русију: Запад формира нову Југославију?!“, *Курир*, Београд, 18. септембар 2013, Интернет, <http://www.kurir-info.rs/rampa-za-rusiju-zapad-formirami-jugoslaviju-clanak-990719>, 28/09/2013.
- „South East Europe 2020: Mapping Convergence and Promoting Growth“, Regional Cooperation Council, Sarajevo, February 2013.
- „‘Западнобалканска шесторка’ на сједници Генералне скупштине Уједињених нација“, Портал Аналитика, Подгорица, 17. септембар 2013, Интернет, <http://www.portalanalitika.me/politika/vijesti/115583-zapadnobalkanska-estorka-na-sjednici-generalne-skuptine-un>, 29/09/2013.